

บทที่ ๒

ความเป็นมาของการบัญญัติศีลข้อสุราเมรัยมาที่ฐาน

๒.๑ ความเป็นมาของการบัญญัติศีลข้อสุราและเมรัย

ในสมัยพุทธกาล ณ เมืองโกสัมพี มีพระฉัพพัคคีย์นามว่าพระสาเกตผู้มีความสามารถปราบพญานาคได้ อุบาสกอุบาสิกาทราบข่าว จึงเข้าไปหาท่านสาเกต และถามว่า “ท่านขอรับ อะไรเป็นของหายาก และเป็นของชอบของพระคุณเจ้า” พวกกระผมจะจัดของอะไรถวายท่านดี พระฉัพพัคคีย์ตอบว่า มีอยู่ท่านทั้งหลาย สุราใสสีแดงดังแก่นกพิราบ เป็นของหายาก ทั้งเป็นของชอบของพวกพระ ท่านทั้งหลายจงนำมาถวายเถิด พวกอุบาสกได้จัดเตรียมไว้ทุกครัวเรือน เมื่อพระสาเกตเดินทางมาบิณฑบาต จึงถวายให้ดื่ม ท่านดื่มจนเมาล้มกลิ้งอยู่ที่หน้าประตูเมือง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมา หันเท้าทั้งสองไปทางที่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระพุทธองค์รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “สาเกตเคยมีความเคารพตาคต เคยต่อสู้กับพญานาคมิใช่หรือ?”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

รับสั่งต่อไปว่า เดียวนี้สาเกตสามารถจะต่อสู้ แม้กับงูน้ำได้หรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “สู้ไม่ได้เลยเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคทรงตรัสถามว่า “น้ำที่ดื่มเข้าไปแล้วทำให้ความจำได้หมายรู้วิปริตไปนั้น ควรจะดื่มหรือ”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่ควรดื่มเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของสาเกตนั้นไม่สมควรไม่ควร ค่อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนสาเกตจึงดื่มน้ำเมาเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย” ทรงติเตียนพระสาเกต แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

“ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะดื่มสุราและเมรัย”^๑

^๑วิ.มหา.(ไทย) ๒ / ๓๒๖-๓๒๗ / ๔๖๒-๔๖๕.

๒.๒ การบัญญัติศีลข้อสุราและเมรัย

การบัญญัติ ญะเปียบที่ตั้งขึ้นเพื่อบังคับใช้ในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ^๒ ในที่นี้หมายถึงข้อบัญญัติพระวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เพื่อใช้เป็นกฎให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม และบัญญัติไปตามกฎธรรมดาแห่งความดีความชั่ว ที่เรียกว่ากฎแห่งกรรม ทำดีทำชั่ว หรือรักษาศีลละเมิดศีล ย่อมได้รับผลดีผลชั่วเองตามธรรมดาของเหตุปัจจัย หรือตามกฎแห่งกรรม ระดับที่สอง ได้แก่ระดับวินัยหรือระดับที่เป็นวินัย คือ เป็นแบบแผนข้อบังคับที่บัญญัติ คือ วางหรือกำหนดขึ้น ไว้เป็นทำนองประมวลกฎหมาย สำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่ชนหรือชุมชนหนึ่ง^๓

ในช่วงต้นสมัยพุทธกาลยังไม่มีการบัญญัติวินัย เพราะจำนวนพระภิกษุสงฆ์มีน้อย และทุกรูปต่างก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ต่างสำนึกดีว่า อะไรเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ แต่เมื่อมีจำนวนพระภิกษุเพิ่มมากขึ้น การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะใหญ่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นสังฆมณฑลหรือบรรพชิตก็ดี ซึ่งมีพื้นฐานแตกต่างกัน ถ้าไม่ได้ฝึกฝนตนเองให้อยู่ในระเบียบวัฒนธรรมที่สังคมนั้นๆ กำหนดไว้ ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งได้เพราะต่างคนต่างคิดต่างคนต่างทำเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการระเบียบกฎเกณฑ์กติกากฎที่คนส่วนใหญ่ยอมรับมาใช้เป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งสามารถควบคุมความประพฤติของสมาชิกในหมู่คณะให้เป็นไปในทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในสังคมนั้นๆ

พระธรรมวินัย คือ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือข้อบัญญัติสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา และใจ ของสังฆมณฑลให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอย่างเดียวกัน เพราะว่าการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ถ้าขาดระเบียบวินัย ความขัดแย้งและถกเถียงก็จะเกิดขึ้นยิ่งมากคนก็มาเรื่อง ไม่มีความสุข โดยเฉพาะสังฆมณฑลของพระสงฆ์ที่มาจากพื้นฐาน วรรณะ และสังคมที่แตกต่างกันพระสงฆ์จึงถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญเพราะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พึงสังวรอย่างยิ่ง ในฐานะเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณและเป็นที่คาดหวังเคารพของประชาชนเมื่ออยู่รวมเป็นหมู่คณะเดียวกันโดยมีพระพุทธเจ้าเป็นสังฆมุนี

การบัญญัติพระธรรมวินัย หรือสิกขาบท พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติหลังจากที่มีพระภิกษุจำนวนมากขึ้น เพราะมีผู้ประพฤติไม่เหมาะสม ประพฤติผิดนอกกริตนอกทาง ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้พระพุทธเจ้าทรงพิจารณากำหนดขอบเขตข้อวัตรปฏิบัติสำหรับเหล่าพระอริยสงฆ์และสมมุติ

^๒ พจนานุกรม, พจนานุกรมไทย ฉบับสมบูรณ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๓.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓๑.

สงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนหรือสั่นคลอนให้คนนอกศาสนาติเตียนได้ พระพุทธเจ้าอาศัยผลแห่งการกระทำของพระภิกษุผู้ประพฤติดีนั้น แล้วนำมาเป็นข้อบัญญัติเพื่อป้องกันมิให้ใครต่อใครประพฤติผิดเช่นนั้นอีก ในการบัญญัติแต่ละครั้งล้วนเป็นมตคณะสงฆ์เห็นร่วมด้วยทุกครั้งไป และสิกขาบทเหล่านั้น มีทั้งหนักและเบาตามแต่โทษานุโทษนั้นๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าการบัญญัติพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์มิได้บัญญัติเป็นหมวด ๆ หมู่ ๆ หรือเรียงตามมาตราหรือข้อหนักเบา แต่เป็นการบัญญัติตามความผิดที่พระภิกษุประพฤติผิด และการบัญญัติพระธรรมวินัยหรือสิกขาบทพระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติล่วงหน้า และพระธรรมวินัยหรือกฎข้อบังคับที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้นมานั้น สามารถนำไปใช้ได้ตลอดกาล และไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้คล้อยตามโลกหรือตามสถานการณ์บ้านเมือง จึงนับได้ว่าพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมนูญแห่งชีวิตของพระภิกษุสงฆ์อย่างแท้จริงและผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์ข้อที่ ๑ ครัสต์แก่พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ว่า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “มหาบพิตร พระองค์ทรงเข้าพระทัยเรื่องนั้นว่าอย่างไร หากเมื่อเป็นอย่างนี้ ผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์มีอยู่หรือไม่” พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร กราบทูลว่า “เมื่อเป็นอย่างนี้ ผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์มีอยู่แน่ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “มหาบพิตร นี่คือผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์ได้ในปัจจุบันที่อาตมาภาพบัญญัติถวายพระองค์เป็นข้อที่ ๑”^๔ และพระองค์ทรงตรัสผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์ได้ข้อที่ ๒ ดังนี้พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทูลถามว่า “พระองค์จะทรงบัญญัติผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบันเช่นนี้เป็นอย่างอื่นได้อีกหรือไม่ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า “บัญญัติได้ มหาบพิตร แต่เรื่องนี้อาตมาภาพขอ ย้อนถาม พระองค์ก่อน โปรดตอบตามพอพระทัย พระองค์ทรงเข้าพระทัยเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ สมมติว่า พระองค์มีบุรุษเป็นชาวชวานา เป็นคหบดี ซึ่งต้องเสียภาษีบำรุงรัฐ ฯลฯ เป็นคหบดีที่ต้องเสียภาษีบำรุงรัฐของพระองค์ เราควรทำบุญไ้จะได้เป็นเหมือนพระองค์ท่าน ทางที่ดีเราพึงโกนผมปลงหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาตัวสัตรีออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต”^๕ พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร กราบทูลถามว่า “จะทำอย่างนั้นไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า ที่จริง หมอฉันเสียอีกควรจะให้ไว้ ลูกรับ เชื่อเชิญให้นั่งบำรุงด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และกลานปัจจัยเภสัชบริวาร และจัดการรักษา ปกป้องคุ้มครองเขาอย่างชอบธรรม”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “มหาบพิตร พระองค์ทรงเข้าพระทัยเรื่องนั้นว่าอย่างไร หากเมื่อเป็นอย่างนี้ ผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์มีอยู่หรือไม่” พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร

^๔ ที. ส. (ไทย) ๕ / ๑๘๕ / ๖๒.

^๕ ที. ส. (ไทย) ๕ / ๑๘๖ / ๖๒.

กราบทูลว่า ว่า “เมื่อเป็นอย่างนี้ ผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์มีอยู่แน่ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาบพิตร นี่คือผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์ได้ใน ปัจจุบันที่ อาตมาภาพบัญญัติถวายพระองค์เป็นข้อที่ ๒”^๖

๒.๓ วัตถุประสงค์ของการบัญญัติศีลข้อสุราและเมรัย

คำว่า "บัญญัติ" คือ การกำหนดเรียก หรือสิ่งที่ถูกกำหนดเรียก การกำหนดตั้งหรือตราไว้ ให้เป็นที่รู้จักกัน^๗ และศีลข้อนี้เป็นสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้นเพื่ออนุเคราะห์ประโยชน์ แก่กุลแก่สัตว์ทั้งปวง เป็นหลักการที่สำคัญที่สุดแห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อเสนอแนะวิธีการ ปฏิบัติแก่หมู่ชนในโลกนี้ ไม่ให้ตกอยู่ในความประมาท เพื่อให้ตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาท เพราะ ความไม่ประมาทเป็นยอดแห่งกุศลธรรมทั้งปวงดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

“เราไม่เล็งเห็นธรรมอย่างอื่น แม้สักอย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น ไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเสื่อมไป”^๘ ซึ่งหมายถึงการมีปัญญาเป็น เครื่องพิจารณาในทุก ๆ สิ่งด้วย ที่จะปองกันมนุษย์ทั้งมวล ไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุข ทั้งหลาย เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า โทษของอบายมุข นั้น มีผลร้ายเพราะเป็นบ่อแห่งความเสื่อม หรือเรียกได้ว่า เป็นหนทางแห่งเสื่อมจากความดี เพราะเหตุบัญญัติศีลข้อนี้ เป็นเครื่องป้องกัน เพื่อไม่ให้ละเมิดข้อห้ามศีล ข้อข้างต้น

ดังนั้น เจตนาที่แท้จริงในการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศีลข้อนี้ ก็เพื่อการรักษาตัวไว้ไม่ให้ เป็นทาสของสิ่งเสพติดให้โทษ ที่เป็นตัวการล้างผลาญสติ หรือผู้เรียกว่า น้ำผลาญสติ ซึ่งเป็นหลัก จริยธรรมเบื้องต้น ในการปกป้องสิทธิของตนเองที่จะไม่ล่วงละเมิดในข้อห้ามของศีล ข้อนี้ดัง อาจารย์ธนิต อยู่โพธิ์ กล่าวไว้ว่า คนจะรักษาศีลได้ดั่งนั้น ต้องรักษาศีล โดยมีความเคารพและยกย่อง ศีลที่ตนเองรักษา และมีความจริงใจในอันที่จะตั้งมั่นรักษาศีลของตนอยู่ตลอดเวลา โดยเปรียบเทียบ ไว้ว่า

“ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก จงมีความเคารพในศีล
ตามรักษาอยู่ตลอดเวลา เหมือนนกค้อยตีวิดรักษาไข่
เหมือนจามรีรักษาขนหาง เหมือนมารดาดูแลรักษานูตรที่รัก

^๖ ที. ที. (ไทย) ๕ / ๖๓/๑๘๗-๑๘๘.

^๗ พระราชวรมณี, (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๗๖.

^๘ อ.อุ.เอกก.(บาลี) ๒๐/๕๕/๑๐.

เหมือนคนมีดวงตาข้างเดียว ระวังรักษาดวงตาฉะนั้น”^๕

เฉกเช่นเดียวกัน การรักษาศีลที่ทรงบัญญัติไว้ดีแล้วนั้น ก็เพื่อประโยชน์ที่จะบรรลุนิพพานขั้นยิ่งขึ้นไป เพราะศีลนี้เป็นบาทเบื้องต้นของคุณธรรมทั้งปวง ดังจักแสดงวัตถุประสงค์หรือ จุดมุ่งหมายในการบัญญัติศีลข้อที่ ๕ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า

“เพื่อความไม่มีภัยความไม่มีเวรความไม่มีทุกข์”^๖

เพื่อความรู้จักในกิจที่ควรทำทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน

เพื่อความมีสติมั่นคงอยู่เสมอ ความเป็นผู้มีความเที่ยงตรง

เพื่อความเป็นผู้ฉลาดรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์”^๗

ทรงเตือนไม่ให้มนุษย์ในโลกนี้ตกอยู่ในความประมาท ดังพระปัจจุสมโฆวาทที่ตรัสไว้ในมหาปริณิพพานสูตรว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราเตือนท่านทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลาย จงทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”^๘

ผู้รักษาศีล ก็ย่อมทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ คือประโยชน์มุ่งหมายของการบัญญัติพระวินัยแล้ว ก็จักเห็นหลักพุทธธรรม ที่ทรงแสดงไว้อย่างแจ่มชัด ซึ่งมุ่งประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนาของพระองค์ให้แพร่หลายในยุคนั้น ก่อนจะทรงบัญญัติสิกขาบท จึงแสดงประโยชน์ ๑๐ ประการ เป็นหลักการสำคัญ แก่พระสาวกทั้งหลาย ดังนี้

๑. เพื่อความดีของสงฆ์ (สงฆมสุกฺขุตาย)
๒. เพื่อความสำราญของสงฆ์ (สงฆมผาสุตาย)
๓. เพื่อข่มบุคคลที่เกื้อยาก (ทุมมจฺจนํ ปุคฺคฺลนํ นิคฺคฺหาย)
๔. เพื่อความอยู่สบายแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก(เปสฺลนํ ภิกฺขุณํ ผาสฺววิหาราย)
๕. เพื่อความสำรวมอาสวะในปัจจุบัน (ทิกฺขุชฺชมฺมิกานํ อาสวานํ สํวราย)
๖. เพื่อป้องกันอาสวะที่เกิดขึ้นในอนาคต (สมปฺปายิกานํ อาสวานํ ปฏฺิมาตย)
๗. เพื่อความเลื่อมใสแก่ผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส (อปฺปสฺนฺนํ ปสาทาย)
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นแก่ผู้ที่เลื่อมใสแล้ว (ปสฺนฺนํ ภิกฺขุโยภาย)
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม (สทฺธมฺมฐิตฺตาย)

^๕ธนิต อยู่โพธิ์, อนิสงส์ศีล ๕ บัญญัติสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘๒-๘๓.

^๖อง.นวก.(บาลี) ๒๓/๒๓/๓๓.

^๗พุทธท.อ. (บาลี) ๑/๒๕/๖๕.

^๘ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๐๘/๑๓๕-๑๓๖.

๑๐. เพื่ออนุเคราะห์พระวินัย (วินยานุคุกหา)^{๑๓}

พระองค์ทรงแสดงวัตถุประสงค์ของการบัญญัติสิกขาบทอีก ๒ ประการ คือ

๑. เพื่ออนุเคราะห์ทุกข์ทั้งหลาย (คิหิณ อนุกมปาย)

๒. เพื่อกำจัดฝักฝ่ายแห่งภิกษุผู้ปรารถนาชั่ว (ปาปิจุฉาน ปกขุปะเจทาย)^{๑๔}

ซึ่งจะเห็นว่า ได้แสดงถึงเจตนารมณ์ที่เน้นความงดงามและความสามัคคี ให้เกิดมีแก่มหาชนเป็นหลักสำคัญ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขของมหาชนในสังคมเป็นประโยชน์สูงสุด

ก็ด้วยเหตุที่พระพุทธองค์ มีพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงแก่เวไนยสัตว์ อย่างแท้จริง จึงทรงแสดงข้อดีที่จะได้รับการรักษาศีล แก่พระพุทธอุปัฏฐากของพระองค์ว่าควรอานนที ศีลทั้งหลายเป็นกุศล มี

๑. ความไม่เดือดร้อน เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (อวิปปิฎฐาโร)

๒. ความชื่นบาน เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (ปาโมข्ह)

๓. ความอิมใจ เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (ปีติ)

๔. ความสงบ เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (ปสุตฺตฺธิ)

๕. ความสุข เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (สุข)

๖. ความตั้งใจมั่นแห่งจิต เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (สมาธิ)

๗. ความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง มีวิปัสสนาอย่างอ่อน เป็นข้อดีที่พึงได้รับ

(ยถากุตฺตญาณทฺตฺสน)

๘. ความเบื่อหน่าย มีวิปัสสนาเป็นกำลัง เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (นิพพิทา)

๙. ความคลายกำหนด ความปราศจากความกำหนด มีอริยมรรค เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (วิราโค)

๑๐. ความหลุดพ้น มีอริยผล และญาณทัสสนะ ความรู้ความเห็น มีการหยั่งรู้ เป็นข้อดีที่พึงได้รับ (วิมุตติญาณทฺตฺสนานิโส)

ศีลทั้งหลายที่เป็นกุศล มีความไม่เดือดร้อนเป็นข้อดีที่พึงได้รับ ฉะนั้นแล^{๑๕}

ความมุ่งหมายแห่งการบัญญัติศีลสิกขาบทที่ทรงแสดงไว้เป็นหลักการและอุดมการณ์แห่งพุทธธรรม ที่ทรงคุณค่ายิ่ง โดยเฉพาะคุณธรรมขั้นต้น อันได้แก่หลักศีลธรรม กล่าวคือเบญจศีล ที่จะ เป็นบาทเบื้องต้นแห่งการเกิดขึ้นแห่งคุณธรรมขั้นสูงต่อไป เพราะเปรียบเหมือนเป็นบันไดที่จะทำ

^{๑๓}วินย.(บาลี) ๑/๓๕/๒๖.

^{๑๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๓๖.

^{๑๕}อง.ทสก. (บาลี) ๒๔/๑/๑-๒.

ให้มนุษย์ทุกผู้ทุกคนได้ขึ้นไปในขั้นที่สูงที่สุด ตามกำลังแห่งความสามารถแห่งสติปัญญาของแต่ละคนที่มี เบญจศีล หรือศีล ๕ จึงจำเป็นที่ต้องรักษาให้เกิดมีแก่ทุกคนเพราะจะขาดศีล ๕ นี้ไม่ได้เลย เพราะอันอาจหมายถึง ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็จักไม่มีด้วยสิ่งนี้นั่นเองที่ถือกันเป็นประเด็นที่สำคัญ สำหรับความเป็นมนุษย์ และได้พบพระพุทธศาสนา และเพื่อเข้าใจชัดยิ่งขึ้นจักกล่าวเกณฑ์การตัดสินข้างหน้าต่อไป

๒.๔ ประเภทของศีลข้อสุราและเมรัย

พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร พุทธามเรื่องความเป็นสมณะที่ประณีตกว่าที่ผ่านมา พระองค์จะทรงบัญญัติผลแห่งความเป็นสมณะ ที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบันแม้อย่างอื่นที่ดีกว่าและประณีตกว่าผลแห่งความเป็นสมณะที่เห็นประจักษ์เหล่านี้ได้อีกหรือไม่

พระผู้มีพระภาคก็ทรงตรัสว่า “ เมื่อบวชแล้วอย่างนี้ สรรวมด้วยการสังวรในพระปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยมารยาทและโคจร เห็นโทษแม้เพียงเล็กน้อยสมათานศึกษาอยู่ในสิกขาบท ประกอบด้วยกายกรรม และวจีกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีพะบริสุทธิ์ สมบูรณ์ด้วยศีล ค้ำครองทวารในอินทรีทั้งหลาย สมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ และสันโดษ”^{๑๖}

พระองค์ทรงตรัสต่อเรื่องสมณะที่สมบูรณ์ด้วยศีล ทั้ง ๓ ประการ คือ จูฬศีล(ศีลย่อย) มัชฌิมศีล(ศีลกลาง) และมหาศีล (ศีลใหญ่)หมายถึงศีลที่เป็นหลักความประพฤติของพระภิกษุ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแจกแจงไว้^{๑๗} ดังนี้

๑. จูฬศีล หมายถึง ศีลที่เป็นข้อย่อย หรือเล็กน้อย สำหรับผู้ที่ป็นปุถุชน ที่ยังเป็นบุคคลที่กิเลสหนาอยู่ มีอยู่ ๒ ประเภท คือ (๑) อวัชชน คนที่ไม่ได้รับการศึกษาอบรมทางจิต (๒) กัลยาณชนปุถุชน คนที่ได้รับการศึกษาอบรมทางจิตแล้ว และศีลเป็นหลักการปฏิบัติของคฤหัสถ์ที่ครองเรือนอยู่ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ คือศีล ๕ แต่พระภิกษุก็ต้องปฏิบัติตามไม่เว้นแต่อย่างใด และที่ห้ามไว้เฉพาะแต่ละเรื่อง อย่าง เช่นการละจากปาณาติบาต ละจากอกินนาทาน เป็นต้น

๒. มัชฌิมศีล ศีลชั้นกลาง ๆ คือ ศีลของแม่ชี สามเณร สามเณรี เป็นการบัญญัติเพื่อให้พระภิกษุรู้จักพิชพันธุสัญญาหาร ที่เป็นพืชสี่เขียว หรือพืชพันธุ์อันเกิดอยู่กับพื้นดินเป็นทาสัยของสัตว์เล็กสัตว์น้อย เช่น พืชที่เกิดจากเหง้า เกิดจากต้น เป็นต้น ไม่ให้มีการสนุกเพลิดเพลินในคู่มหรสพหรือการตั้งอยู่ในความประมาท เว้นจากการพูดจาหลอกลวง พูดคำเท็จและมีกำหนดเวลาวิกาล คือ ตั้งแต่เที่ยงวันจนถึงเวลาอรุณขึ้น ให้งดจากการบริโภคอาหาร หรือของที่ขบเคี้ยว นอกจากน้ำดื่มธรรมดา

^{๑๖}ที. ส. (ไทย) ๘ / ๑๕๓ / ๖๕.

^{๑๗}ที. ส. (ไทย) ๘ / ๑๕๔ -๒๐๕ / ๖๕-๗๒.

๓) มหาศีล เป็นศีลใหญ่ คือ ศีล ๒๒๗ ข้อ ๓๑๑ ข้อ เป็นของพระภิกษุ ภิกษุณี ให้เว้นจากการมีงานชีพด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นเกี่ยวกับโซกลาง เสกเป่า เป็นหมอดู หมอู หมอผี เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติมุ่งเน้นให้เห็นวิถีชีวิตและลักษณะความประพฤติของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ที่แตกต่างจากสภาพของนักบวชลัทธิต่าง ๆ ในสมัยนั้น มหาศีล เป็นปาริสุทธิศีล ที่เป็นเครื่องทำให้บริสุทธิ์ ศีลเป็นเหตุให้บริสุทธิ์ หรือความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีลมี ๔ อย่าง คือ (๑) ปาฏิโมกขสังวรศีล ศีล คือ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย (๒) อินทริยสังวรศีล ศีล คือ ความสำรวมอินทริย ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำ เมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทริยทั้ง ๖ (๓) อาชีวะปาริสุทธิศีล ศีล คือ ความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ เลี้ยงชีวิตโดยทางสุจริตชอบธรรม เช่น ไม่หลอกลวง เขาเลี้ยงชีพ (๔) ปัจจยสันนิตติศีล ศีล อันเนื่องด้วยปัจจัย ๔ ได้แก่ปัจจัยเวกชน คือ พิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ตามความหมายของสิ่งนั้น ไม่บริโภควัตถุด้วยตัณหา^{๑๘}

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กล่าวให้เหตุผลในการบัญญัติสิกขาบทไว้ดังนี้

๑) เมื่อใดความเสียหายเกิดขึ้น เมื่อนั้นพระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามประพฤติเช่นนั้นเป็นอย่าง ๆ ไป

๒) ตั้งแล้วไม่เลิกถอน แต่จะเพิ่มหรือแก้ไขให้เหมาะแก่ที่จะประพฤติได้ ถ้ายังหลวมอยู่ ไม่พอจะห้ามความเสียหายนั้นเด็ดขาด ทรงบัญญัติรัดเข้าไปอีก ถ้าตึงนักก็แก้ไขหย่อนลงมา

๓) ตั้งแล้วไม่เลิกถอน แต่เพิ่มอนุบัญญัติพระบัญญัติที่ตั้งไว้ครั้งแรก เรียกว่ามูลบัญญัติ ข้อที่ทรงบัญญัติเพิ่มเติมทีหลัง เรียกว่าอนุบัญญัติ^{๑๙}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะคิดว่า วินัย คือ ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์แบบต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนนั้น และเพื่อให้คำสอนหรือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นั้น ให้เกิดผลเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาแล้วก็ถือว่าการนำสู่จุดหมายของพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และวินัย คือการจัดตั้งวางระบบและระเบียบแบบแผน กับทั้งบทกฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์กติกากฎที่เป็นข้อกำหนดในการจัดตั้งรวมทั้งการจัดการให้คนประพฤติปฏิบัติ หรือให้กิจการดำเนินไปตามด้วยบทกฎหมาย เมื่อคนตั้งอยู่ในวินัยโดยปฏิบัติตามสิกขาบทก็เป็นผู้มีศีล ศีลจึงเป็นคุณสมบัติของคน เป็นสภาพการฝึกฝนพัฒนาที่อยู่ในตัวคำสอนและหลักในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับทางสังคม และสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของ

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๐.

^{๑๙} [Http : // Mcugst.Com](http://Mcugst.Com) (ออนไลน์) ๑๘ มิ.ย. ๒๕๕๕.

พระพุทธศาสนา ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมให้มากที่สุดก็คือ คำสอนและหลักการปฏิบัติในชั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อย เกื้อกูลแก่การดำรงชีพอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้น ๆ ตลอดถึงความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวง อันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจภริณีที่ดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป ^{๒๐}

จะเห็นได้ว่า พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติในช่วงตอนกลางสมัยพุทธกาลโดยไม่มี การเรียงลำดับตามความสำคัญจนมาถึงการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ พระมหากัสสปะได้ปรารภพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์แล้วจัดทำให้เป็นหมวดหมู่ โดยมีพระอุบาลีและพระอรหันต์อีก ๔๙๙ องค์ เป็นสักขีพยานในการทำสังคายนาพระธรรมวินัย เรียบเรียงให้เป็นหมวดหมู่ แยกเป็นข้อ ๆ ตามลักษณะ โดยแยกเป็นของบรรพชิตหรือสำหรับผู้ออกบวช เรียกว่า อนาคาริกวินัย และของคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน เรียกว่า อาคาริกวินัย กำหนดดังนี้ คือ ลักษณะหรือข้อบัญญัติของพระภิกษุสงฆ์ มี ๒๒๗ ข้อ สำหรับพระภิกษุณี มี ๓๑๑ ข้อ

พระวินัยที่ทรงบัญญัติเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการฝึกหัดอบรมกุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพราะผู้เข้ามาบวชนั้นมาจากต่างตระกูล ต่างชนชั้น ต่างอริยาศัย ต่างจิตต่างใจ หากไม่มีวินัยควบคุมความประพฤติให้เป็นระเบียบ ก็จะเป็นหมู่ภิกษุที่สับสนวุ่นวายไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา ถ้าภิกษุทุกรูปประพฤติตามพระวินัย ก็จะเป็นหมู่ภิกษุที่งดงาม นำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสและศรัทธา พระพุทธศาสนาก็ดำรงอยู่ยืนนาน ^{๒๑}

๒.๕ กำเนิดของสุราและเมรัย

ถิ่นกำเนิดสุราเมรัย มีการทำสุรามาดั้งแต่ยุคพุทธกาลครั้งที่พระพุทธเจ้าพักที่วิหารเชตวัน ใกล้เมืองสาวัตถี เป็นฤดูแล้งมีการเล่นรื่นเริงสนุกสนาน เมื่อมีการสนุกก็ต้องมีดื่มตามวิสัยของผู้ชายก็ต้องมีสุราดื่ม พวกผู้หญิงก็ต้องการดื่มบ้าง จึงแอบซ่อนสุราของสามีไว้ดื่ม ยามไปวัดกับมหาอุบาลีกาวิสาขา ก็แอบดื่มเรื่อยไป พอไปถึงพระวิหารก็เมาหมดสติ อยู่ต่อหน้าเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า สตรีขี้เมาก็กล้าแสดงอาการไม่ดีต่าง ๆ ตะก้นบ้าง ค่ำก้นบ้าง หมดสภาวะของสตรีเพศเสียแล้ว พระพุทธเจ้าทรงเห็นก็เกิดความสงสาร ในความหลงของพวกหญิงเหล่านี้ จึงบันดาลให้สถานที่นั้นมีมดมีแมลงไปทันที ตามวิสัยของสตรีก็ตกใจร้องเสียงหลงวิ๊ดวิ๊ด ความเมาที่มีอยู่

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, ๒๕๔๓.

^{๒๑} วิ. มหา. (ไทย) ๑ / บทนำ/ ๔/๔๒/ ๕.

ก็พลันหาย ร้องไห้เสียงหลงขอให้คุณพระช่วย ขณะนั้นพระองค์ทรงเปล่งพระรัศมีโอกาสประจุแสงไฟฉายมาที่หญิงเหล่านั้น แล้วตรัสเตือนใจว่า

“นำหัวเราะอะไร, นำรีนเริงอะไร, ในเมื่อโลกสันนิบาสนี้
ถูกความมืดปกคลุมอยู่ ทำไมสูเจ้าทั้งหลาย
จึงไม่แสวงหาดวงประทีปกันเล่า”

จบพระคำรัสพทผู้หญิงทั้งหมดรู้สึกได้ว่า “พวกเรานี้ประมาทมัวเมามาก ไม่ควรเลย ที่จะดื่มน้ำชั่วร้ายนี้เข้าไป ใครหนอชวนให้เราดื่ม พญามารคือความอยาก ความหลงผิด นี่เองเป็นผู้ชักจูง” เมื่อก่อนเราไม่เคยดื่ม เราเป็นคนมีเหตุผล พอดื่มแล้วหมดสติหมดความรู้สึกรับผิดชอบ แสดงอาการบ้า ๆ ออกมา ช่างชั่วช้าเสียจริง ๆ ตัวเราที่ถูกโมหะครอบงำแล้ว เมื่อทุกคนรู้สึกว่ายายมา ลูกขึ้นมองหาพระองค์ ก็เห็นปรากฏอยู่ในที่ไกล ทุกคนกราบไหว้ไปยังสถานที่นั้นด้วยจิตการวะอันสูง และซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ ผลที่ได้รับก็ คือ ทุกคนสำเร็จเป็นพระโสดาบันในพระพุทธศาสนา

มหาอุบาสิกาวิสาขเกิดความสงสัยว่า “สุรามรณนี้เกิดขึ้นแต่ครั้งไหน ใครเป็นผู้ที่คิดขึ้น” จึงเข้าไปทูลถามพระศาสดาถึงเรื่องนี้ พระองค์ทรงตรัสว่า

ในป่าเมืองพาราณสี มีต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีกิ่งก้านสาขาใบครีမ်แตกออกเป็นสามแฉก ตรงกลางมีคาบเป็นแอ่งน้ำใหญ่ ในป่านั้นมีไร่ข้าวสาลีเกิดขึ้นเอง มีสมอ ต้นมะขามป้อม เถาดีปลีอันเป็นพันธุ์ไม้สมุนไพรขึ้นอยู่มาก ในฤดูฝนน้ำฝนจึงอยู่บนคาบมาก ฤดูแล้งพวกนกมากินน้ำ คาบเอารวงข้าวมาทิ้งไว้บ้าง ลูกสม ลูกมะขามป้อม ดีปลีบ้าง นกนำมาากินก็หล่นลงในแอ่งน้ำ นานเข้าเกิดปฏิกิริยาทางเคมี เพราะถูกแสงแดดแผดเผา น้ำนั้นก็กลายเป็นน้ำเมาอ่อน ๆ ต่อมากลายเป็นน้ำเมาจัดดีกรีสูงขึ้น

นายพรานป่าคนหนึ่งชื่อว่า สุร ไปเที่ยวล่าสัตว์ในป่าเห็นนกนอนตายอยู่ จึงเลือกเอตัวที่อ้วน ๆ มาปิ้งกินเป็นอาหาร ในขณะที่นั่งปิ้งนกออยู่นั้น นกที่เหลือก็พินขึ้นบินไปได้ พรานป่าสงสัยนึกว่าทำไมนกเหล่านี้จึงสลบไป คาดคะเนว่าเป็นเพราะน้ำในคาบนี้แหละ จึงเข้าไปตักน้ำนั้นมาดื่มก็รู้ว่ามิรสแปลก ๆ เมื่อดื่มเข้าไปอีกก็รู้สึกว้าบาดคอ ครั้นดื่มมาก ๆ ลงจากต้นไม้ยังมีเมามาก ใหญ่ รู้สึกว่าครีမ်ใจ พอคืนที่ปิ้งสุกพอดีกลิ่นหอมฉุยนำมารับประทาน มือหนึ่งถือเนื้อปิ้งมือหนึ่งถือกระบอกลูกน้ำมา กินพลางดื่มพลาง แล้วก็เดินรำร้องเพลงตามประสาคนขี้เมา ผลสุดท้ายก็เหนื่อยนอนเปลือยกายล่อนจ้อนอยู่ตรงนั้น เมื่อตื่นขึ้นมารู้สึกตัว ทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตลอดมารร้ายตัวการที่จูงคนให้เลย ได้กระซิบที่ใจของนายพรานว่า “น้ำที่คาบนั้น อร่อยดื่มแล้วบิกบานใจนั่งเฉยอยู่ทำไม ลูกขึ้นปีนขึ้นไปตักเอามาสักกระบอกลด” นายพรานก็ทำตาม ได้น้ำสนใจนึกแล้วก็ออกเดินทางร้องเพลงไปตลอดเส้นทาง เดินมาก็พบฤาษีชื่อว่า วรุณา จึงชวนดื่มและกินนก

ที่ปึงอย่างสนุกสนาน น้ำเมาชนิดนี้จึงได้ชื่อว่า สุรา ตามชื่อของพรานผู้พบ ชื่อวรุณะ หรือวารุณี ตามชื่อของฤาษีบ้าง จึงเป็นตำนานของสุรา ที่ว่าด้วยสุรา - วารุณี ซึ่งมีปรากฏในกุ่มภชาดก น้ำเมาที่เรียกกันว่า สุราก็ดี เมรัยก็ดี เป็นปานชาติ คือ เครื่องดื่มและที่เรียกว่า น้ำเมา^{๒๒}

ฉะนั้น จึงเป็นที่ทราบว่ สุราและเมรัยนั้น เกิดขึ้นมาอย่างไร ส่วนที่เป็น เมรัย นั้นหมายถึงของเมา ซึ่งเป็นวัตถุที่ต้องผสมเครื่องปรุงก่อนที่จะกลายเป็นสุรา เพราะเหตุว่าได้ผ่านการปรุงด้วยเครื่องแล้วจึงกลั่นเป็นสุรา ดังที่เห็นกันอยู่ในทุกวันนี้ แม้จะมีชื่อเรียกแตกต่างกัน ขึ้นชื่อว่าปานชาติทั้งหลาย ก็สงเคราะห์ลงในสุราทั้งสิ้น จะดูประหนึ่งว่า น้ำเมาที่กลั่นแล้ว ย่อมไม่พ้นที่จะได้ชื่อว่า สุราแท้ ในการวิจัยนี้คำว่า เมรัย จะเป็นของที่เป้นพืชที่เกิดเองตามธรรมชาติก็ตาม หรือที่ถูกสงเคราะห์ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ก็ตาม ซึ่งในปัจจุบันนี้มีชื่อเรียกกันหลายหลากมากชนิดตามแต่ผู้นิยามจะสรรหามาเสพกัน แล้วเรียกชื่อกันตามความนิยมสมัยนั้น ๆ ดังจักได้นำมูลเหตุมาเสนอต่อไป

๒.๖ ประเภทของสุราและเมรัย

คำว่า ประเภท หมายถึง จำพวก ชนิด หมู่ เหล่า อย่าง แผนก^{๒๓} ดังนั้น คำว่าประเภทของสุราเมรัยและมัชชะนี้ จึงจัดว่าเป็นส่วนหนึ่ง หรือกลุ่มเดียวกัน หรือเป็นส่วนที่สงเคราะห์เข้าเป็นประเภทอย่างเดียวกัน จึงเรียกอย่างนั้น เป็นประเภทของมินเมา หรือสิ่งเสพยัคิดทางพระพุทธศาสนา มี ๓ ประเภทด้วยกันคือ

๑. สุรา คือ เหล้าที่ได้จากการกลั่นล้วน ๆ มี ๕ ชนิดด้วยกันคือ

๑) สุราเป้ง ได้แก่ที่ใส่เป้งลงในภาชนะ แล้วเติมน้ำพอเหมาะแก่เป้งนั้น
ขยา ทำการต้มกลั่น (ปิณธุสุรา)

๒) สุราขนม ได้แก่ที่ใส่ขนมลงในภาชนะแล้วเติมน้ำพอเหมาะแก่ขนม
นั้นขยา ทำการต้มกลั่น (ปฐุสุรา)

๓) สุราข้าวสุก ได้แก่ที่ใส่ข้าวสุกแล้วเติมน้ำพอเหมาะ (โพนสุรา)

๔) สุราใส่เชื้อได้แก่สุราที่ใส่เป้งเชื้อหรือเป้งเหล้าปรุง (กัญณปกจิตตสุรา)

๕) สุราผสมเครื่องปรุง ได้แก่สุราที่ผสมด้วยเครื่องปรุงต่าง ๆ มีผลสมอไทยและ เมล็ดพันธุ์ผักกาด เป็นต้น (สมภารสยุดตสุรา)^{๒๔}

^{๒๒} พระพรหมม้งคณาจารย์ ปัญญานันทเถระ, ประวัติ ชีวิต ผลงาน หลักธรรมของแม่ทัพธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๕-๑๒๗.

^{๒๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๕๐๘.

^{๒๔} อติ.อ. (บาลี) ๑/๗๔/๒๖๕.

๒. เมรัย คือน้ำเมาที่ได้จากการหมัก หรือการแช่น้ำที่ยังไม่ได้กลั่น มี ๕ ชนิด

- ๑) น้ำคองดอกไม้ ได้แก่น้ำคองที่ปรุงด้วยรสมะขาง ตาล และมะพร้าว เป็นต้น ที่หมักไว้นาน (ปุปผาสโว)
- ๒) น้ำคองผลไม้ ได้แก่น้ำคองที่ขยำผลองุ่น และขนุน เป็นต้น ปรุงด้วยรสผลองุ่น เป็นต้น เหล่านี้ที่หมักไว้นาน (ผลาสโว)
- ๓) น้ำคองน้ำหวาน ได้แก่น้ำคองที่ปรุงด้วยรสชาติของผลองุ่นทั้งหลาย หรือปรุงด้วยน้ำหวานแห่งแมลงผึ้ง ที่หมักไว้นาน (มธวาสโว)
- ๔) น้ำคองน้ำอ้อย ได้แก่รสน้ำอ้อยขบที่หมักไว้นาน (กุฬาสโว)
- ๕) น้ำคองผสมเครื่องปรุง ได้แก่รสของเครื่องปรุงต่าง ๆ มีสมอไทย มะขามป้อม และของเผ็ด เป็นต้น ที่หมักไว้นาน (สมภารสยุดตาสโว)

อีกนัยหนึ่งพระภูิกจารย์แสดงเมรัยไว้เป็น ๔ ชนิด คือ

๑. น้ำคองดอกไม้ (ปุปผาสโว)
๒. น้ำคองผลไม้ (ผลาสโว)
๓. น้ำคองน้ำหวาน (มธวาสโว)
๔. น้ำคองน้ำอ้อย (กุฬาสโว)^{๒๕}

๓. มัชชะคือของเมา หรือของมีนเมา สิ่งของที่ทำให้ผู้เสพเข้าไปแล้วมีนเมาเรียกตามภาษานิยมปัจจุบันว่า “ยาเสพติด” และคำว่า มัชชะในการวิจัยนี้หมายถึง สุราและเมรัยทั้ง ๒ อย่างนั้นแหละ เรียกว่า มัชชะ เพราะเป็นที่ตั้งแห่งความเมา หรือว่า แม่ของอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความเมา คนดื่มแล้วเมาเลย เรียกว่า มัชชะเหมือนกัน^{๒๖} เพราะฉะนั้น สุรา เมรัย ฟีน กัญชา พงขาว ยาม้า ยาบ้า และสิ่งๆที่เรียกรวมเป็นอย่างเดียวกันว่า สิ่งเสพติด หรือยาเสพติดซึ่งในระยะต่อมา มีการผลิตขึ้นอีกเป็นจำนวนนับไม่ถ้วน และล้วนเป็นของที่ทำให้ผู้เสพยาเมา ก็ถือเป็นมัชชะ นับเข้าในข้อห้ามของศีลข้อนี้ด้วย

^{๒๕} อ.ภูิก. (บาลี) ๓/๑๓๕/๖๖.

^{๒๖} พุททก.อ. (บาลี) ๑/๑๘/๑๓๒.

๒.๗ องค์ประกอบของสุราและเมรัย

คำว่า องค์ประกอบของสุราเมรัยและมัชชะ ในที่นี้ หมายถึง ส่วนประกอบหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบเป็นส่วนใหญ่ ส่วนของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องประกอบที่ทำให้เกิดเป็นรูปขึ้นใหม่^{๒๗} จะกำหนดว่า ครอบองค์ประกอบของการกระทำตามที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่า องค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดการกระทำของมนุษย์นั้น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำอะไรก็ตาม เพราะเมื่อมีการกระทำที่เกิดขึ้น ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งนั้นย่อมมีองค์ประกอบเป็นเครื่องกำหนดช่วยอำนวยความสะดวกทั้งสิ้น ดังนั้น องค์ประกอบนี้จึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงกฎเกณฑ์การตัดสินใจที่จะชี้ให้ทราบว่า การกระทำเช่นนี้เข้าขอบข่ายแห่งการกระทำอันเรียกว่าผิดแล้วหรือยัง อีกทั้งเป็นเครื่องชี้และกำหนดให้ทราบว่า ครอบองค์ประกอบตามที่กำหนดและวินัยบัญญัติกรรม หรือการกระทำดังกล่าวนี้ว่า ถูกหรือผิดและสมควรหรือไม่สมควรอย่างไร ดังนั้น เพราะเหตุที่เป็นที่ตั้งแห่งความประมาทในเพราะความเมา^{๒๘} จึงวางกฎเกณฑ์ เพื่อเป็นเครื่องพิจารณา เรียกว่า สัมภาระ หรือองค์ประกอบของศีลข้อสุราเมรัยมัชชปมาทัญฐาน มี ประการ ดังนี้

๑. บรรดาสุรา เป็นต้น น้ำดื่มอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความเมา (สุราที่นณจอนุญตโรหิตี มทนีย)

๒. จิตมีความเป็นผู้ใญ่ใคร่จะดื่มปรากฏ (ปาตุกมยตาจิตตณจปจจุปญฺญิตโรหิตี)

๓. ผู้ดื่มถึงความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น (ตชชณจ วายามอปาษติ)

๔. น้ำเมาที่ดื่มแล้วไหลล่องเข้าไปในลำคอ (ปีเต จ ปวสติ)^{๒๘}

ในอรรถกถาปรมัตถทีปนีอิติวุตตะกะ พระอรรถกถาจารย์ท่านแสดงองค์ประกอบของศีลข้อสุราเมรัยมัชชปมาทัญฐานมี ๔ ประการ คือ

๑. เป็นของเมา (ตสฺส มหฺขภาโว)

๒. ความตั้งใจปรารถนาจะดื่ม (ปาตุกมยตาจิตฺต)

๓. ความพยายามอันเกิดจากความตั้งใจ (ตชฺโช วายาโม)

๔. ดื่มกลืนเข้าไป (อชโณหรณ)^{๒๙}

และปรมัตถโชติกะ มหาภิรมย์มัตถสังคหฎีกา จัดองค์ประกอบของศีลข้อสุราเมรัยมัชชปมาทัญฐานมี ๔ ประการ คือ

๑. สิ่งที่เป็นสุราและเมรัย (สุราเมรัยภาโว)

^{๒๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๕๑๐.

^{๒๘} จุฑาทก. (บาลี) ๑/๒๒/๘๖.

^{๒๙} อิติ.อ. (บาลี) ๑/๓๔/๒๖๕-๒๖๖.

๒. มีความประสงค์จะดื่ม (ปีวิตุกมตา)

๓. ทำการดื่ม (ปีวน)

๔. มีอาการมีนเมา (มทุทว)^{๓๐}

แต่วิมคติโนทนีฎีกาสุราปานสิกขาบท กล่าวว่า สุราปานะ มีองค์ประกอบ ๒ ประการเท่านั้น คือ

๑. น้ำเมา (มชฺชภาโว)

๒. การดื่มน้ำเมานั้น (ตสุส ปานณจ)^{๓๑}

จากองค์ประกอบทั้ง ๔ ดังกล่าว เป็นเกณฑ์ตัดสินได้ว่า พฤติกรรม หรือการกระทำที่จัดว่า ถูกหรือผิดศีลข้อสุราเมรัยมัชฌมาทฎฐานนั้น ขึ้นอยู่กับเจตนาพร้อมกับองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการ เป็นข้อกำหนด และเป็นหลักเกณฑ์ที่จะตัดสินวินิจฉัยได้ว่า พฤติกรรม หรือการกระทำเช่นใด เป็นการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ แล้ว หรือยังอยู่ในขั้นการเตรียมการที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ ที่เรียกว่ายังไม่ครบองค์ประกอบ หรือองค์กำหนด ซึ่งจะเป็นเหตุให้ทราบได้ทันทีว่าเข้าข่ายในการประพฤติก่อล่วงละเมิดศีลข้อสุราเมรัยมัชฌมาทฎฐานแล้วหรือยัง

อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบทั้ง ๔ เหล่านั้น ข้อที่ควรกำหนดทำความเข้าใจเป็นพิเศษ คือ การที่มีเจตนาปรารถนาที่จะดื่ม หรือมีจิตใจที่จะดื่มปรากฏเป็นส่วนที่สำคัญยิ่งเพราะการมีจิตคิดที่จะดื่มดังกล่าวนี้ จึงหมายถึง การมีเจตนาที่จะกระทำกุศลกรรม คือล่วงละเมิดศีลข้อนี้ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระทำที่เป็นอกุศลมูลที่ประกอบด้วย โลภะ และโมหะ^{๓๒} เป็นมูลเหตุ ดังนั้น การกระทำชนิดนี้ ย่อมเป็นความชั่ว เพราะเป็นการกระทำที่เนื่องด้วยเจตนาคือความจงใจ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในฉกกนิบาตอังคตตรนิกายว่า

“เจตนานั่นเอง เราเรียกว่ากรรม บุคคลจงใจแล้วกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจาด้วยใจ”^{๓๓} ซึ่งเป็นเครื่องกระตุ้นแล้วกระทำกรรมนั้น ๆ ให้สำเร็จลงด้วยกายบาง วาจาบ้างใจบ้าง ด้วยเหตุนี้ พระองค์ จึงตรัสว่า “เจตนานี้เป็นตัวกรรม และในสิกขาบทนี้ จึงเรียกว่ากรรม เพราะที่เกิดกรรมในที่นี้ คือ เป็นกายกรรมเท่านั้น”^{๓๔}

^{๓๐} พระสัทธัมมโชติกะ ชัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะ มหาอภิมมัตถฎีกา ปริเฉทที่ ๕, เล่มที่ ๒.

^{๓๑} กงฺขา.อ.(บาลี) ๑/๒๗๕/๔๓.

^{๓๒} ขุทฺทก.อ.(บาลี) ๑/๒๓/๗๘.

^{๓๓} อจฺ.ฉกฺก.(บาลี) ๒๒/๖๓/๓๕๕.

^{๓๔} ขุทฺทก.อ.(บาลี) ๑/๒๓/๓๒๑.

เพราะเหตุฉะนั้น เจตนา^{๓๕}นี้จึงเป็นสมุฏฐานที่เป็นที่เกิดแห่งการกระทำความผิด ซึ่งประกอบด้วยกายและจิต^{๓๖} เป็นหลักพิจารณา การกระทำที่ปราศจากเจตนา การกระทำนั้นก็เป็นเหมือนไม่ได้รับผลของการกระทำ ถึงแม้จะมีบ้างแต่ก็น้อย ซึ่งต่างจากการตั้งใจ หรือมีเจตจำนงกระทำ

ในกรณีอื่นนอกจากนี้ ก็ขึ้นอยู่กับเจตนาของแต่ละบุคคล ในการที่พิจารณานำมาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ หากเป็นเจตนาที่เป็นกุศลก็จักเกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น แต่หากมีเจตนาที่เป็นอกุศล ก็ย่อมทำให้เกิดผลในทางตรงกันข้าม ดังจะเห็นได้จากเจตนาที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น ใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาและการรักษาโรคชนิดชนิดหนึ่งหรือระงับความเจ็บปวด ซึ่งมัชชะหรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่า สิ่งเสพติด เช่น มอร์ฟิน เฮโรอีน กัญชา ฝิ่น กระต่อม ยาม้า หรือยาขยัน ปัจจุบันพัฒนาเรียกว่า ยาบ้า เป็นอาทิ นั้น ก็จะเป็นสิ่งที่อยู่ในดุลยวินิจฉัยของผู้ใช้ เพราะความผิดจะเกิดขึ้นนั้น ก็ขึ้นอยู่กับเจตนาเป็นหลัก อันมีความจงใจกระทำให้เกิดขึ้น และเป็นหลักสำคัญในการพิจารณาตัดสิน แต่หากไม่มีเจตนาในส่วนต้นความพยายามในการเสพหรือดื่มมัน ย่อมจะไม่มีอีก เพราะไม่ครบองค์ประกอบ จึงไม่จัดว่าเป็นการล่วงละเมิดศีลข้อนี้

เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจักได้กล่าวถึงประเภทของสุราเมรัยมัชชะที่มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักการศึกษาโดยละเอียดต่อไป

๒.๘ ความหมายของสุราและเมรัย

โดยทั่ว ๆ ไป คำว่า สุรา หมายถึง เหล้า ซึ่งมีความหมายกว้าง แต่พระพุทธโฆษาจารย์ได้ให้ความหมายของคำว่า สุรา ว่า น้ำเมา ที่เขาดมกลิ่นด้วยแฉ่งเป็นต้น^{๓๖} น้ำเมาที่กลั่นแล้ว^{๓๗} นอกจากนี้คำว่า สุรา ที่แปลกันโดยทั่วไปว่า เหล้า แล้ว ยังเป็นชื่อของเทวดา^{๓๘}

คำว่า เมรัย หมายถึง น้ำคองที่เขาดมด้วยน้ำดอกไม้นี้เป็นต้น^{๓๙} น้ำเมาที่ไม่ได้กลั่นน้ำเมาที่เกิดจากการหมัก หรือแช่^{๔๐}

^{๓๕}วินย.(บาลี) ๘/๑๐๔/๔๐.

^{๓๖}กฐา.อ. (บาลี) ๑/๖/๒๓๘.

^{๓๗}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: อภัยเจริญทัศน์, ๒๕๓๕), หน้า ๘๔๖.

^{๓๘}ธ.ฎีกา.(บาลี) ๑๑/๑๘/๒๓๔.

^{๓๙}กฐา.อ. (บาลี) ๑/๕/๒๓๘.

^{๔๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยา, ๒๕๓๓), หน้า ๒๓๘.

คำว่า มัชชะ หมายถึง น้ำเมา เพราะเป็นที่ตั้งแห่งความเมา^{๔๑} วัตถุเป็นเหตุแห่งความเมา ๑๐ อย่างคือสุรา ๕ อย่าง และเมรัย ๕ อย่าง

นอกจากนี้ คำว่า มัชชะ นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ หมายถึง น้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทและเสพติดให้โทษ^{๔๒}ของเมา น้ำที่ทำให้ผู้ดื่มให้เมา หมายถึงสุราและเมรัย ของมีนเมา เช่น สุรา ฝิ่น เฮโรอีน กัญชา ฯลฯ^{๔๓}ของเมาทั่วไปทั้งที่เป็นขอแท้และเป็นน้ำ ซึ่งหมายถึงขอเมาทุกชนิดตรงกับภาษาไทยปัจจุบันว่า ยาเสพติดและยาเสพติดให้โทษ มิใช่เฉพาะสุราเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงสิ่งขอที่มีลักษณะมีนเมาอื่น ๆ อีก เช่น เมรัย น้ำตาลเมา เบียร์ ไบกระท่อม ฝิ่น กัญชาและเฮโรอีน^{๔๔} น้ำเมา เครื่องดองของเมา เหล้า เหล้าโรง^{๔๕}

คำว่า ปมาทัฏฐานะ หมายถึง เจตนา หรือความจริงในกระทำให้เกิดขึ้น เป็นเหตุดื่มหรือกลืนกิน น้ำเมานั้นเอง จึงเป็นสาเหตุแห่งความประมาทเพราะความเมา^{๔๖} น้ำเมาในที่นี้ก็คือ สุราเมรัย และของเมานั้นเอง

จากขอบข่ายและความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยสรุปความได้ดังต่อไปนี้

๑. มีวัตถุที่เป็นที่ตั้งแห่งความเมากว่า คือ สุราเมรัยและของเมานั้น เพราะเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นต้นเหตุ

๒. มีเจตนา คือ ความจงใจหรือความพยายามเกิดขึ้นเป็นเหตุ ให้มีการดื่มกิน น้ำเมาหรือขอเมา อันเป็นไปทางกาย เพราะมีประสงค์กลืนกินเป็นเครื่องสนับสนุนส่งเสริมชักจูงหรือจูงใจ

ทั้งนี้ สิ่งเสพติดทั้งปวง ย่อมเป็นที่ประมวลมาซึ่งสาเหตุแห่งความประมาท ในเพราะความเมา มีนเมา แม้จะมีชื่อเรียกต่างกันไปก็ตาม แต่เพราะเป็นที่ตั้งแห่งความเมาแล้วย่อมไม่พ้นคำจากคำว่า มัชชะ ของเมาทั้งสิ้น ดังนั้น สุราเมรัยและของเมา โดยความก็คือ สิ่งเสพติด ซึ่งจะมีโทษมากหรือ

^{๔๑} พุทธทศ.อ.(บาลี) ๒/๒๖๗/๕๖.

^{๔๒} พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘) หน้า ๒๐๗.

^{๔๓} ปิ่น มุกกันต์, ประมวลศัพท์ ๖ ศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มวลชน, ๒๕๓๔), หน้า ๒๔๗.

^{๔๔} มหาวิระวงศ์, สมเด็จพระ (พิมพ์ ธรรมโร), มงคลชีวิต เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : อรุณ, ๒๕๒๖), หน้า ๔๒๕.

^{๔๕} พจนานุกรม,พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับ ภูมิพลโลกิย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิพลโลกิย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๑๔.

^{๔๖} พุทธทศ.(บาลี) อ. ๑/๑๘/๔๕๒.

น้อย ก็ขึ้นอยู่กับขนาดและปริมาณของการใช้หรือเสพ จึงเป็นความหมายที่สมบูรณ์ในนิยามแห่งศีลข้อที่ ๕ นี้แท้

ดังนั้น ใจความก็คือ การไม่ประทุษร้ายสติสัมปชัญญะตนเองด้วยการไม่ตกอยู่ในอำนาจของสิ่งเสพติด^{๔๓} ซึ่งหมายถึงการไม่เสพของมีนเมา และการดำเนินชีวิตไม่ให้ตกอยู่ความประมาท กล่าวคือ การมีวิจยญาณหยั่งรู้ในสิ่งที่ควรระวัง พึงสำรวมระวังไม่ให้ขาดความยั้งคิด ซึ่งจะนำตนตกลงสู่หนทางความแห่งพลังพลาด อันเนื่องมาจากการใช้สิ่งเสพติดหรือยาเสพติด ที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ ดังท่านอาจารย์พุทธทาสกล่าวไว้ว่า น้ำเมานั้น ไม่ใช่ยา ไม่ใช่อาหาร ถ้าเป็นยา หรือเป็นอาหาร ก็ใช้อย่างอื่น ซึ่งผิดจากที่ใช้กันอยู่ อย่างน้ำเมา คือเพื่่อมอมเมาตัวเอง ให้เกิดอาการ และความรู้สึกละอย่างภูติปิศาจ ขึ้นในใจของตน เมื่อน้ำเมา คือสิ่งที่ทำให้คนหมดจากความเป็นมนุษย์ แล้วจะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเอง และบ้านเมืองสังคมได้อย่างไร หากมั่นใจคนเราสูงขึ้น เป็นมนุษย์คือ มีความสะอาด สว่างและสงบ อยู่ในใจนั้นแล้ว น้ำเมาหรือสิ่งเสพติดอื่น ๆ หาได้ที่จะไหลเข้ารูปากเราไม่ได้^{๔๔}

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย หมายถึง สิ่งเสพติด สิ่งเสพติดให้โทษซึ่งมีใช้แต่สุราอย่างเดียว ที่เป็นของเสพติดให้โทษเท่านั้น แม้ของที่มีลักษณะมีนเมาชนิดอื่น ๆ ก็เช่นกันเพราะการไม่ประทุษร้ายสติสัมปชัญญะของตนเองนั้น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันโรคทุกชนิดเพราะเหตุว่าการตกอยู่ในอำนาจของสิ่งเสพติด หรือยาเสพติดให้โทษนี้ มีคุณน้อย แต่ให้โทษมาก

อย่างไรก็ตาม เจตนาที่เป็นเหตุคัมสุราเมรัยและของเมานี้ เป็นต้นเหตุแห่งความประมาททั้งมวล ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายติเตียน ระวัง ไม่ยกย่องสรรเสริญ เพราะเป็นการประพฤติดิพลักจริยธรรมเบื้องต้นของมนุษย์ โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นข้อห้ามที่วิญญูชนทั้งหลายละเว้น งดเว้น เว้นขาด สำรวมระวังและไม่ล่วงละเมิดให้เกิดมีขึ้น จากความหมายข้างต้น แสดงให้เห็นเจตนาของการห้ามเสพได้อย่างชัดเจนว่า เป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะล่วงละเมิดประพฤติดิพลักในข้อนี้ อันหมายถึงการประทุษร้ายร่างกายและจิตใจซึ่งทำให้ร่างกายและจิตใจของผู้เสพติดอ่อนแอทุพพลภาพ ให้กลายเป็นคนกึ่งดีกึ่งบ้า

เพราะ ฉะนั้น ท่านโบราณจารย์จึงจัดคนผู้เสพสุราไว้เป็น คนบ้า ๘ ประเภทตามลักษณะอาการที่ปรากฏเกิดขึ้นดังนี้

๑. บ้าเพราะกาม และความโลภ (กามมุตตโก จิตตวลักโต โลภาลักโต)
๒. บ้าเพราะความโกรธ มุ่งร้าย (โกธมมุตตโก วิหสาลักโต)
๓. บ้าเพราะทิวาสัญญาเพี้ยน (ทิฐุมมุตตโก วิปลาสาลักโต)

^{๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๔๐๒.

^{๔๔} พุทธทาสภิกขุ, ภูติปิศาจ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

๔. บ้าเพราะความหลง ตกอยู่ในอำนาจวิชา (โมหุมมุตโก อัญญาสกโต)
๕. บ้าเพราะฝัน ตกอยู่ในอำนาจผี (ยขุมมุตโก ยกขวสัคโค)
๖. บ้าเพราะดีเดือด ดีกำเริบ (ปีตุตมุตโก ปีตุตวสัคโค)
๗. บ้าเพราะสุรา พิชสุราเรื้องรัง (สุรัมมุตโก ปานวสัคโค)
๘. บ้าเพราะประสบความเสื่อมและความเศร้าโศก (พูยสนุมมุตโก โสกวสัคโค)^{๔๕}

เมื่อพิจารณาแล้วก็ทราบได้ว่าความบ้าหรืออาการเพี้ยนที่เกิดขึ้นจากความผิดปกติทางจิต หรือความอ่อนแอทางจิตนี้เอง ส่วนสาเหตุที่สำคัญในที่นี้ เนื่องมาจากการเสพสุรายาเสพติดเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อถือเอาใจความทั้งหมดแล้ว ก็คือการมีเจตนาที่จะล่วงละเมิดไม่งด เว้น ละเว้น และสำรวมระวัง อันเป็นต้นเหตุก่อให้เกิดความประมาททั้งมวลที่เกิดขึ้นจากการกระทำทางกายอย่างเดียวเท่านั้น โดยมีองค์ประกอบของการกระทำเป็นเครื่องกำหนดเป็นเครื่องสนับสนุน เอื้ออำนวยประโยชน์ให้การกระทำ ดังจักกล่าวถึงองค์ประกอบแห่งสุราเมรัยและมัชชะต่อไป

๒.๕ มูลเหตุของคำว่า “สุราและเมรัย”

คำว่า มูลเหตุ หมายถึง “ต้นเรื่องที่ทำให้เกิดผล”^{๔๖} ดังนั้น คำว่า มูลเหตุของสุราเมรัยและมัชชะ จึงหมายถึง มูลเหตุ หรือสาเหตุของสุราเมรัยและมัชชะ เพราะการประพฤติดิในศีลข้อนี้ ในกรณีการศึกษาวิจัยถึงมูลเหตุการประพฤติดิในศีลข้อนี้นั้น เพื่อเน้นย้ำถึงสาเหตุให้มีความชัดเจนมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงต้นเหตุแห่งการล่วงละเมิดศีลข้อดังกล่าวนี้ โดยยกประเด็นศึกษาจากองค์ประกอบภายในจิตใจเป็นจุดเริ่มต้นของเหตุมีสาเหตุเกิดขึ้นจากมูลเหตุใหญ่ๆ

๒ ประการ คือ

๑. โลกมูลเหตุที่เกิดจากภายในจิตใจที่มีกิเลสตัณหาและมานะทิฐิพอกอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งรอเวลาที่จะได้รับการกระตุ้นจากภายนอก ทำให้เกิดความอยากได้อะไรก็มี และอยากเป็น ไปตามสภาวะอารมณ์ที่มากกระทบและ สัมผัสกับอารมณ์ภายใน อันก่อให้เกิดเร้าใจและแรงจูงใจ ให้กระทำการนั้น ๆ ให้ได้สมปรารถนา

๒. โมหะ มูลเหตุที่เกิดจากภายนอกได้แก่ กามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นที่น่าปรารถนาน่าใคร่ ทำให้กิเลสตัณหาตื่นตัวเจริญงอกงาม และพยายามไขว่คว้าหาอารมณ์ เพื่อสนองความต้องการ ให้ได้ตามความปรารถนาแห่งใจที่ไหลไปตามกระแสของกิเลสตัณหา กล่าวคือ อำนาจแห่งไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ และไฟคือ โมหะ ทั้ง ๓ กองนี้ ย่อมเผาผลาญ ให้ไหม้

^{๔๕} ชา.อ. (บาลี) ๕/๑๕/๑๘.

^{๔๖} พจนานุกรม, พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๔๑๘.

เกรียม จนสุดท้ายจะหาหมอใด ๆ มาเยียวยารักษาให้หายได้ ด้วยสาเหตุแห่งวิชาโมหะเป็นเหตุ จุดเริ่มต้นสำหรับทำความเข้าใจมนตอนนี้ คือ ถือว่าเป็นแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังต่อไปนี้

๑) ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ไม่ดี ไม่สบาย ไม่เกื้อกูล เป็นอกุศล เรียกว่า ตัณหา

๒) ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ดีงาม สบาย เกื้อกูล เป็นกุศล เรียกว่า จันทะ^{๕๑}

๒.๑๐ องค์ประกอบของศีล ๕ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสุราและเมรัย

หลักวินัย^{๕๒} การตัดสิน หรือชี้ขาดกล่าวคือการละเมิดหรือล่วงละเมิดศีลข้อนี้ โดยที่สุด แม้จะไม่มีเจตนาก็ตาม ย่อมกล่าวได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดที่ประกอบด้วยองค์ประกอบในศีลข้อที่ ๕ นี้ ได้ทั้งสิ้น เพราะเหตุที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในสุราปานวรรคสิกขาบท ปาจิตติยัถัมภ์ว่า ภิกษุดื่มสุราเมรัย นั้นโดยที่สุดแม้จะดื่มด้วยปลายหญ้าคา ก็ต้องปาจิตติย น้ำเมา ภิกษุเข้าใจว่า น้ำเมา แล้วดื่ม ต้องปาจิตติย น้ำเมาสงสัยแล้วดื่ม ต้องปาจิตติย น้ำเมาเข้าใจว่าไม่ใช่ น้ำเมา แล้วดื่มต้องปาจิตติย ไม่ใช่ น้ำเมาเข้าใจว่าน้ำเมา แล้วดื่ม ต้องทุกกฎ ไม่ใช่ น้ำเมา แต่สงสัย ก็ต้องอาบัติทุกกฎ ไม่ใช่ น้ำเมา เข้าใจว่าไม่ใช่ น้ำเมา หาเป็นอาบัติไม่ อาบัตีย่อมไม่เกิดมีแก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ คือ ผู้ดื่มน้ำซึ่งมีสีกลิ่นรสเหมือนน้ำเมา แต่ไม่ใช่ น้ำเมา ผู้ดื่มน้ำเมาที่ผสมเจือลง ในแกงหรือใน

เนื้อ หรือในน้ำมันหรือ น้ำอ้อยคองด้วยมะขามป้อม ผู้ดื่มน้ำยาวิญญูที่ไม่ว่า ผู้เป็นบ้า ผู้เป็น ตันบัญญัติ^{๕๓}

ด้วยเหตุนี้พระภิกษุจารย์จึงกล่าวว่า การดื่มน้ำเมาเป็นกิริยา เพราะการล่วงละเมิดแม้ไม่เข้าใจก็ผิด คือไม่พ้นอาบัติเพราะความเข้าใจ เป็น "อจิตตะกะ" คือถึงไม่รู้ว่า เป็นน้ำเมา ก็เป็นอาบัติ เพราะเป็นโลกวัชชะ คือ มีโทษในทางโลกคือ ชาวโลกติเตียน^{๕๔} และเป็นกายกรรมคือเป็นการกระทำด้วยกาย เป็นอกุศลจิต คือดื่มด้วยจิตอกุศล ย่อมได้รับหรือเสวยอารมณ์ อันเรียกเวทนามี ๓ ประการคือ

^{๕๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๑๘.

^{๕๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๑๐๗.

^{๕๓} วินย. (บาลี) ๒/๓๒๕/๒๗๒.

^{๕๔} วมติ.ฎีกา. (บาลี) ๒/๓๒๕/๕๗.

๑. เวลาดื่มเป็นสุขเวทนา (สุขเวทนา)

๒. เวลาดื่มเมาแล้ว เป็นทุกข์เวทนา (ทุกข์เวทนา)

๓. หายเมาเป็นอุเบกขาเวทนา (อุทฺทกขมสุขเวทนา)^{๕๕}

เป็นเพราะเวทนานี้มีต้นหาเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์^{๕๖} การเสพสุราเมรัยและของมีนเมา จึงเป็นการเสวยอารมณ์ความรู้สึกได้ทั้ง ๓ ประการดังกล่าวมา

หนึ่งในปาจิตติยักัณห์ สุราปานวรรค พระอรรถกถาจารย์ได้แสดงโทษของการเสพสุราเมรัยด้วยการปรับอาบัติแก่ผู้ล่วงละเมิดซึ่งเป็นโทษทางพระวินัย ดังนี้ว่า

ในเพราะเสพสุราและเมรัย เป็นอาบัติปาจิตติยั กิษุมีความสำคัญในน้ำเมานั้นว่าเป็นน้ำเมา ต้องอาบัติปาจิตติยั มีความสงสัยดื่ม ต้องอาบัติปาจิตติยั มีความสำคัญในน้ำเมาว่าไม่ใช่ น้ำเมา ก็ต้องอาบัติปาจิตติยั มีความสำคัญในสิ่งที่ไม่ใช่ น้ำเมา ว่าเป็นน้ำเมา ต้องอาบัติทุกกฏ^{๕๗} มีความสงสัยในสิ่งที่ไม่ใช่ น้ำเมา ก็ต้องอาบัติทุกกฏ จะรู้ก็ตามไม่รู้ก็ตามการดื่มน้ำเมา เป็นอจิตตะกะ เพราะไม่รู้วัตถุ (เป็นอาบัติปาจิตติยั) การดื่มน้ำเมานั้นชื่อว่า เป็นโลกวัชระ เพราะเป็นน้ำเมาที่บุคคลดื่มด้วยจิตที่เป็นอกุศลแท้^{๕๘}

อย่างไรก็ตาม การเสพสุราเมรัย หรือสิ่งของอันนับเนื่องด้วยสุราเมรัยและของเมาแล้ว “ด้วยเจตนาที่เกล็งเสพให้ล่วงทวารปากเข้าไปแม้เล็กน้อย แม้โดยที่สุด เพียงปลายหน้าคา^{๕๙} ก็ย่อมไม่พ้นจากโทษ ก็ต้องอาบัติปาจิตติยั ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงส่วนที่เสพมาก ๆ เลย หรือหากไม่เจตนาที่จะให้ล่วงทวารปากเข้าไป ก็หาย่อมพ้นจากการต้องอาบัติไม่ หรือหากเกิดความสงสัยเสพน้ำเมาที่มีลักษณะเช่นเดียวกับน้ำเมา ก็ย่อมไม่พ้นจากการต้องอาบัตินั้นเหมือนกัน เป็นแต่จะเบาว่า ก็ต้องอาบัติทุกกฏ โดยความแล้วจะรู้ก็ตาม ไม่รู้ก็ตามย่อมต้องอาบัติทั้งนั้น

หนึ่งความเป็นสามณเณรนั้น มีส่วนที่แตกต่างกัน ก็คือ เกิดความจงใจ หรือ เรียกว่าเป็นเครื่องชี้ จึงพิศิต เจตนาคิดที่จะเสพแล้วเสพ หรือดื่มน้ำเมานั้นลงไป ก็พิศิตขาด เพราะตั้งอยู่ในฐานะแห่งปาราชิกของสามเณร จึงชื่อว่า เป็นสจิตตะกะ แต่หากน้ำนั้นไม่ใช่ น้ำเมา ศีลของสามณเณรนั้นก็ไม่ขาด หรือถ้าไม่รู้ศีลก็ไม่ขาด เพราะไม่มีเจตนา ความจงใจกระทำนั่นเอง

^{๕๕} ปฎิ.อ.(บาลี)๑/๒๑/๑๑๕.

^{๕๖} ส.สพ. (บาลี)๑๘/๑๐๖/๘๑.

^{๕๗} วินย. (บาลี)๒/๓๒๘-๓๒๙/๒๓๑-๒๓๒.

^{๕๘} มงคล.(ไทย) ๒/๑๓๕-๑๓๖.

ดังนั้น ความผิดหรือโทษแห่งการเสพนํ้าเมาภิกษุสามเณรนี้ แม้มีโทษทางพระวินัยจะไม่หนักนัก แต่ก็ย่อมที่จะได้รับข้อครหาติเตียนจากชาวบ้าน ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่งสำหรับความเป็นบรรพชิต ในพระพุทธศาสนา

ดังกล่าวนี้อันนี้ จึงเป็นข้อกำหนดให้ทราบเกณฑ์การตัดสินที่เกิดขึ้น โดยมีองค์ประกอบแห่งศีลข้อนี้ เป็นหลักสำคัญ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวว่าศีลจะเศร้าหมองหรือศีลของภิกษุใดขาด เบื้องต้นหรือที่สุด ศีลของภิกษุนั้นชื่อว่าเป็น ศีลขาด เหมือนผ้าที่ขาดขาด ส่วนสิกขาบทของภิกษุใด ขาดตรงกลาง ชื่อว่าเป็น ศีลทะลุ เหมือนผ้าที่ทะลุกลางผืน สิกขาบทของภิกษุใด ขาดสองขาดสาม ตามลำดับ ศีลของภิกษุนั้นเรียกว่า ศีลต่าง เหมือนแม่โคมีสีตัวเป็นสีต่างดำ หรือต่างแดง เป็นต้น สิกขาบทใดของภิกษุขาดเป็นตอน ๆ ศีลของภิกษุนั้นชื่อว่าเป็น ศีลพร้อย เหมือนแม่โคกลายเป็นจุดด้วยสีที่ไม่เหมือนกันเป็นระยะ ^{๖๐}

^{๖๐} สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาศภมหาเถร), **คุณค่าของมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๗๒.